

Кривошеїн В. В., доктор політичних наук, професор

РИЗИК-КОМУНІКАЦІЯ У ПРОБЛЕМНОМУ ПОЛІ СОЦІАЛЬНИХ НАУК

На основі розкриття змісту нормативного, інструментального (технократичного) та реалістичного (соціолого-культурологічного) підходів визначено, що ризик-комунікація відображує певний набір зв'язків, відносин і дій, що виникають у суспільстві під час сприйняття ризику, оцінки його людьми та необхідності діяти з метою мінімізації ризику або зменшення до прийняттого рівня негативних наслідків його впливу. Проведена демаркація ризик-комунікації з інформуванням про ризики, комунікативними ризиками, кризовою комунікацією. Показано, що ризик-комунікація спрямована на те, щоб переконати громадськість утриматись від ризикованої поведінки або обрати менш ризикований варіант дій.

Ключові слова: *ризик-комунікація, підходи до ризик-комунікації, інформування про ризики, комунікативні ризики, ризикогенні чинники, кризова комунікація.*

Постановка проблеми. Виклики сучасності, що зароджуються в глобальному середовищі, в ущільненому просторі міських агломерацій, в безперервно наростаючих міграційних потоках, все чіткіше окреслюють межі багатовимірного суспільства ризику. Феномени глобальних і локальних ризиків, які не мають аналогів у попередній історії людства, стають об'єктами різноманітних міждисциплінарних підходів. Серед нових проблемних полів у соціальних науках особливої евристичної значимості набуває концепт «ризик-комунікація». Предметне оформлення соціологічних концепцій ризику починається з кінця 1960-х рр., у рамках яких ризик вивчається як соціальне явище, що розглядається у взаємозв'язку з соціальною поведінкою, соціальними змінами й є одним з аспектів соціального управління. Ключовим моментом у даній проблематиці є соціальна прийнятність ризику, яка актуалізується у сфері перетинання «мікросвітів» різних соціальних суб'єктів і визначається механізмами ризик-комунікації.

Аналіз досліджень і публікацій. На Заході проблему ризик-комунікації досліджували Енн Бостром, Заміра Гурабархі, Жан Гуттелінг, Лінда Елдурі, Сінтія Етмен, Марго Катчройтер, Сонг-Нам Кім, Вінсент Ковелло, В. Тімоті Кумбс, Дебора Левайн, Лестер Лейв, Дональд Мак-Грегор, Кетрін МакКомас, Денніс Мілетті, Гренджер Морган, Дороті Нелькін, Пол О'Брайєн, Ден О'Хейр, Майкл Пеленчер, Елен Петерс, Ортвін Ренн, Емілі Рут, Пітер Сендмен, Пол Словік, Наталі Тінделл, Крейг Трумбо, Мелісса Фінукейн, Барух

Фішхофф, Роберт Хіз та ін. [1–19]. У вітчизняному полі соціальних наук дана проблема розглядалася Наталією Драгомирецькою, Людмилою Усановою, Тетяною Федорів та ін. На нашу думку, розробка теоретичних питань ризик-комунікативного процесу у полі соціальних наук не є достатньою, що потребує спеціального дослідження. Дана стаття є продовженням розгляду актуальних проблем соціально-політичної ризикології, розпочатого на сторінках Вісника Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава» [20–22].

Мета статті – охарактеризувати ризик-комунікацію як проблемне поле соціальних наук.

Вклад основного матеріалу дослідження. На Заході в полі соціальних наук сформувалося три основні підходи до ризик-комунікації: нормативний, інструментальний та реалістичний. Нормативний підхід, за Деніелом Фіоріно, виходить з процесуально орієнтованого етичного вчення про те, що ризик-комунікація здійснюється на основі деяких загальнозначимих етичних критеріїв і цінностей, які можуть використовуватися незалежно від отриманих результатів [23, р. 293]. Подібний погляд ґрунтується на переконанні, що існують об'єктивні нормативно-ціннісні критерії прийнятності ризику і що громадяни – це самостійні суб'єкти реалізації своїх інтересів, вони є кращими експертами в питаннях спільного блага. При цьому ризик-комунікація має підвищувати рівень інформованості людей про ризик, дати можливість залученим суб'єктам брати участь в ухваленні рішень стосовно тих ризиків, які загрожують особисто їм та спільноті, до якої вони належать. За таких умов ризик-комунікація здебільшого орієнтована на забезпечення фундаментальних прав громадянського суспільства (таких, як право на життя, свободу, інформацію (в т. ч. щодо ризиків), свобода слова) [24, с. 67]. У цілому в рамках нормативного підходу ризик-комунікація розглядається як процес, пов'язаний з досягненням інформованої довіри і консенсусу через спільне (публічне) обговорення.

Інструментальний підхід розглядає ризик-комунікацію як певну технологію, яку може застосувати окрема людина, група або організація для отримання переваг у досягненні тих чи інших цілей. І хоча ризик-комунікація має значний потенціал маніпуляції та викривлення фактів, вона може застосовуватися різними людьми, групами та організаціями для досягнення не лише приватних, але і загальнозначимих цілей.

Реалістичний підхід розглядає ризик-комунікацію як засіб покращення якості знань, що є в розпорядженні при ухваленні рішень в умовах невизначеності. Реалістичний імператив як й інструментальний підхід може бути пов'язаний з прагматичними мотивами, але він орієнтований на досягнення

такого результату, який узгоджується із загальними інтересами і цінностями. Прихильники реалістичного підходу стверджують, що можна добитися кращих результатів ухвалюваних рішень, якщо отримувати інформацію із різних джерел з урахуванням заангажованості потенційних учасників дискусій про ризик, які у протилежному випадку були б не враховані при використанні лише інструментального або нормативного підходу [24, с. 68–69].

Говорячи про реалістичний підхід, варто підкреслити, що однією із заявлених цілей його прихильників є сприяння в ухваленні правильних рішень через поширення достовірної інформації про джерела ризику. У зв'язку з цим Б. Фішхофф зауважує, що організаційна ризик-комунікація спрямована на сприяння тому, щоб суспільство концентрувалося на «менших, але кращих» протиріччях, пов'язаних з ризиком, які враховують як суспільні інтереси, так і наукові принципи [25, р. 137]. Це означатиме, що ризик-комунікація може бути ефективним засобом підвищення довіри, оскільки саме інформоване обговорення допомагає всім зацікавленим сторонам усвідомити найбільш значимі спільні інтереси. Тобто ключовим для реалістичного підходу є досягнення консенсусу з важливих безпекових питань.

У полі соціальних наук інструментальний та реалістичний підходи інколи співвідносять з технократичним і соціолого-культурологічним підходами до ризик-комунікації. Технократичний підхід заснований на абстрактному аналізі ризику поза зв'язком з конкретними умовами його прояву; він оперує зі статистичними оцінками, виробленими фахівцями, і фактично неприйнятний для широких верств населення. Перевагою соціолого-культурологічного підходу є те, що індивідуум, який піддається ризику, ставиться в центр соціуму. Результатом цього має з'явитися відчуття соціальної захищеності, яке може змінити індивідуальне сприйняття ризику. Разом з тим даний підхід потребує участі технократичної еліти суспільства, оскільки лише вона здатна виконати професійне оцінювання того чи іншого ризику.

У цілому ризик-комунікацію можна визначити як цілеспрямований процес обміну відомостями про різні види ризику між зацікавленими сторонами. При цьому обмін відомостями може зачіпати: рівень ризику; його значимість для добробуту людини, її здоров'я і стану середовища проживання; різні рішення і дії (політичні, адміністративні, правові, економічні), спрямовані на управління ризиком. Зацікавленими сторонами є урядові установи, промислові підприємства, профспілки, ЗМІ, науковці, громадські організації та окремі громадяни. Ризик-комунікація спрямована на вирішення таких основних завдань: зробити повідомлення максимально доступними, щоб усі адресати змогли зрозуміти їх зміст; забезпечити умови для широкого обговорення проблем ризику із залученням усіх зацікавлених учасників у рамках демокра-

тичного процесу, спрямованого на вирішення конфліктів; створити передумови для того, щоб переконати одержувачів повідомлень змінити своє ставлення до того чи іншого виду ризику. Успішність ризик-комунікації залежить від того, як було визначено рівень загроз для реалізації комунікаційної діяльності. Для цього варто вживати такі дії: визначення можливих ситуацій зіткнень; визначення ситуацій, що можуть спровокувати конфлікти; визначення критичного рівня сприйняття інформації; визначення здатності інформації, яка виступає стимулом для певних дій; визначення рівня мотиваційної сили інформації, що подається; визначення рівня конфліктності інформації, що подається; визначення рівня психологічних бар'єрів сприйняття інформації; визначення рівня здатності чути і сприймати інформацію; визначення рівня готовності до критики і чорного/сірого PR; визначення готовності до використання методів «зриву шаблону»; визначення здатності інформації до видозмінювання і провокування протилежних установок; визначення загрози роботи у режимі браку часу (цейтноті); визначення рівня професіоналізму та підготовки виконавців комунікативних дій; визначення можливості використання адекватних методів, технік, технологій [26].

Виходячи з цього, ризик-комунікація є не однобічним, а інтерактивним процесом, який базується на існуванні та дії зворотних зв'язків, що забезпечують взаємний обмін відомостями. У цьому полягає відмінність ризик-комунікації від простого інформування про ризик, оскільки дії соціальних інститутів, спрямованих на управління ризиком, змінюють його соціальну інтерпретацію.

Розкриваючи сутність ризик-комунікації, доцільно провести демаркацію змістовних полів концептів «ризик-комунікація» і «комунікативний ризик». Останній виражає специфічну методологічну спрямованість, розкриває онтологію ризикогенної діяльності людини в сучасному (сітьовому) суспільстві, акумулює всі нові знання про ризики в сітьових комунікаціях. Комунікативні ризики, так би мовити, «імплантуються в тканину інших соціальних організмів, втілюються в їх інформаційний простір, взаємно переходять один в одного, викликають кумулятивні ефекти» [27, с. 228]. На думку В. Б. Устьянцева, комунікативні ризики повною мірою розкриваються в комунікативному просторі, де ментальні структури і ціннісні установки соціальних суб'єктів вступають у складну взаємодію з «інформаційною» інституціоналізацією, виражаючи при цьому «симбіоз найвеличніших досягнень науки і страх людини за свою долю; життя в просторі постіндустріального світу, породженого суперечливим синтезом комп'ютерних технологій, стихії ринкових відносин та втіленням електронних форм демократії» [28, с. 167].

Набуваючи багатофункціональної спрямованості, комунікативні ризики особливим чином пов'язані із субстанцією суспільства та її основними атрибутами, активізують діяльність найрізноманітніших колективних партнерів по комунікації. Спрямовані сітьовою комунікацією, комунікативні ризики можуть інтегруватися в ресурсні ризики і як ємні інтегратори спонукати корпоративних індивідів знаходити інноваційні підходи до управління ризикогенними зонами комунікативного простору в умовах наростаючої глобалізації. Тобто у методологічному плані комунікативні ризики багато в чому визначаються ризикогенною реальністю, де діють доцентрові і відцентрові сили. У складному переплетенні ризикогенних чинників народжуються нові громадські структури, «осідають» у зонах постійних (системних) і тимчасових ризиків. Найбільш повне осмислення таких нових громадських структур розкривається в концепті «суспільство ризику» [29]. Останнє визначається як особливий тип організації сучасних суспільств з високим рівнем складності, невизначеності та ситуативності суспільних процесів, соціальних структур, що викликано поширенням нових технологій, наукоємних процесів і досягнень посткнижкової культури [30, с. 415–416].

Також варто розрізнявати ризик-комунікацію та кризову комунікацію. Обидва види комунікації мають схожі принципи. Так, у дослідженні американської Національної науково-дослідної ради ризик-комунікацію визначено як «інтерактивний процес обміну інформацією і думками між людьми, групами і закладами» [31, р. 133], при цьому інтерактивність розглядається як діалог між тими, хто ризикує, і тими, хто має деяку можливість контролювати цей ризик чи знижувати його рівень. За допомогою ефективної комунікації в ситуації ризику можна запобігти кризі або зменшити її масштаб. Що стосується кризової комунікації, то зазвичай виділяють чотири її принципи: 1) принцип відносин: організація може протистояти кризі, якщо в неї є добрі відносини з ключовими стейкхолдерами; 2) принцип відповідальності: організація має взяти на себе відповідальність за кризу, навіть якщо це не її пряма провина; 3) принцип розкриття інформації: під час кризи організація має розказати про все, що знає про кризу чи проблему або, принаймні, пообіцяти повне розкриття інформації після отримання додаткових відомостей; 4) принцип симетричної комунікації: під час кризи інтерес громадськості слід розглядати як такий, що рівний за важливістю інтересам організації [28, с. 167–168]. Водночас між комунікацією в ситуації ризику і кризовою комунікацією існують відмінності (див. табл. 1) [32, р. 48].

Таблиця 1

Відмінності між комунікацією в ситуації ризику від кризової комунікації

Комунікація в ситуації ризику	Кризова комунікація
Орієнтована на майбутнє	Особливий випадок (інцидент)
Повідомлення, спрямовані на зниження ймовірності ризику	Повідомлення про вину і наслідки
Базована на тому, що відомо на даний момент	Базована на тому, що відомо, і що невідомо
Довгострокова	Короткострокова
Технічні експерти, науковці	Авторитетні фігури
Особиста спрямованість	Інтереси суспільства
Посередницькі кампанії з комунікації	Прес-конференції, прес-релізи, виступи
Контрольована і структурована	Спонтанна і реактивна

Ризик-комунікація найчастіше пов'язана з визначенням ризиків і спрямована на те, щоб переконати громадськість утриматись від ризикованої поведінки. Прикладами цього є кампанії, пов'язані із запобіганням палінню, водінню в нетверезому стані, пияцтву, екологічною безпекою тощо. Це спосіб підтримки довгострокового зв'язку зі стейкхолдерами, спрямованого на зміни у їхній поведінці. Характеризуючи ризик-комунікацію, В. Ковелло і П. Сендмен виводять таке рівняння: ризик = загроза + обурення. Тут вказано на «загрозу» як на науково обґрунтований рівень ризику і на «обурення» як на рівень ризику, що його сприймає громадськість [33].

Кризова ж комунікація спрямована на те, щоб запобігти негативним наслідкам кризи або зменшити їх, і тим самим захистити зацікавлених сторін [34, р. 4]. Як така вона є частиною більш широкої функції кризового управління [35], оскільки має на меті надати стейкхолдерам конкретну інформацію, яка стосується безпосередньо їхнього життя і здоров'я (або безпеки та ін.), а також повідомити, що робиться для зменшення наслідків кризи, хто несе за це відповідальність, попросити підтримки і допомоги, пояснити дії винних, вибачитися. Отже, у ризик-комунікації домінує підхід, коли рішення ухвалюються на основі рекомендацій експертів, тоді як у кризовій комунікації вигоди і витрати учасників процесу обговорюються і аналізуються у ході відкритої дискусії [36, с. 141–142].

Висновки. Термін «ризик-комунікація» відображає певний набір зв'язків, відносин і дій, що виникають у суспільстві під час сприйняття ризику, оцінки його людьми та необхідності діяти з метою мінімізації ризику або зменшення до прийняттого рівня негативних наслідків його впливу. Тобто ризик-комунікація є цілеспрямованим процесом обміну відомостями про різні види ризику між зацікавленими сторонами. Тому ризик-комунікацію варто відрізнити від інформування про ризики, оскільки вона є не однобічним, а інтерактивним процесом, який базується на існуванні та дії зворотних зв'язків, що забезпечують взаємний обмін відомостями. Також ризик-комунікація відрізняється і від власне комунікативних ризиків, які породжені ризикогенною реальністю, де перетинаються різноманітні (постійно діючі та тимчасові) ризикогенні чинники. На відміну від кризової комунікації, ризик-комунікація налагоджує діалог між тими, хто ризикує, і тими, хто здатний контролювати ризики чи знижувати їх рівень, пов'язана з визначенням ризиків і спрямована на те, щоб переконати громадськість утриматись від ризикованої поведінки. Тобто в ризик-комунікації поєднуються об'єктивні («загрози») і суб'єктивні («обурення») елементи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Beamish T. D. Community at risk: biodefense and the collective search for security. Stanford, California: Stanford Business Books, an imprint of Stanford University Press, 2015. xiii, 259 p.
2. Boiarsky C. R. Risk communication and miscommunication: case studies in science, technology, engineering, government and community organizations. Boulder: University Press of Colorado, 2016. ix, 140 p.
3. Coombs W. T. The value of communication during a crisis: Insights from strategic communication research. *Business Horizons*. 2015. Vol. 58, No 2. P. 141–148.
4. Coombs W. T. What Equivocality Teaches Us about Crisis Communication. *Journal of Contingencies and Crisis Management*. 2015, Vol. 23, No 3. P. 125–128.
5. Coombs T., Holladay S. CSR as crisis risk: expanding how we conceptualize the relationship. *Corporate Communications: An International Journal*. 2015. Vol. 20, No 2. P. 144–162.
6. Communicating risk / edited by Jonathan Crichton, Christopher N. Candlin, Arthur S. Firkins. Houndmills Basingstoke, Hampshire; New York, NY: Palgrave Macmillan, 2016. xviii, 368 p.
7. Crisis communication. Volume I. Origins of crisis communication / edited by W. Timothy Coombs. Los Angeles: SAGE, 2014. xlvi, 418 p.
8. Crisis communication. Volume II. Theory development in crisis communications / edited by W. Timothy Coombs. Los Angeles: SAGE, 2014. vii, 410 p.

9. Crisis communication. Volume III. Crisis communication connects with other strategic communication fields / edited by W. Timothy Coombs. Los Angeles: SAGE, 2014. vi, 341 p.
10. Crisis communication. Volume IV. Crisis communication evolves: digital channels, globalization, and critiques / edited by W. Timothy Coombs. Los Angeles: SAGE, 2014 vi, 296 p.
11. Crisis communication in a digital world / edited by Mark Sheehan and Deirdre Quinn-Allan. Port Melbourne, Australia: Cambridge University Press, 2015. xii, 188 p.
12. Haimes Y. Y., Quarles L. R. Risk modeling, assessment, and management. Hoboken: Wiley, 2015. xx, 690 p.
13. Herrmann J. W. Engineering decision making and risk management. Hoboken, New Jersey: Wiley, 2015. xv, 338 p.
14. Khan S., Mishra J. L., Lin K. E. et al. Rethinking communication in risk interpretation and action. *Natural Hazards*. 2017. Vol. 88, Issue 3. P. 1709–1726.
15. Reamer F. G. Risk management in social work: preventing professional malpractice, liability, and disciplinary action. New York: Columbia University Press, 2015. xiv, 367 p.
16. Risk and crisis communication: navigating the tensions between organizations and the public / edited by Robert S. Littlefield and Timothy L. Sellnow. Lanham: Lexington Books, 2015. vi, 153 p.
17. Ravarotto L. Comunicare il rischio alimentare: dalla ricerca alle buone pratiche. Roma: Carocci editore, 2016. 119 p.
18. Tang C., Rundblad G. When Safe Means ‘Dangerous’: A Corpus Investigation of Risk Communication in the Media. *Applied Linguistics*. 2017. Vol. 38, Issue 5. P. 666–687.
19. The handbook of international crisis communication research / edited by Andreas Schwarz, Matthew W. Seeger, and Claudia Auer. Southern Gate, Chichester, West Sussex, UK; Malden, MA: Wiley Blackwell, 2016. xix, 525 p.
20. Кривошеїн В. В. Венчурне проектування як галузь соціально-політичного ризик-менеджменту. *Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2016. Вип. 3 (30). С. 59–69.
21. Кривошеїн В. В. Ментальні ризики в структурі простору влади. *Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2017. Вип. 2 (33). С. 278–282.
22. Кривошеїн В. В. Ризики модернізації в контексті трансформації українського суспільства. *Вісн. Нац. ун-ту «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого»*. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2013. Вип. 3 (17). С. 186–189.
23. Fiorino D. J. Technical and Democratic Values in Risk Analysis. *Risk Analysis*. 1989. Vol. 9, No 3. P. 293–299.
24. Иванов А. В. Доверие и риск-коммуникация в публичном пространстве: нормативное измерение. *Наука и современность – 2015*: сб. материалов XXXVII Меж-

- дунар. науч.-практ. конф.: в 2 ч. / под общ. ред. С. С. Чернова. Ч. 2. Новосибирск: Изд-во ЦРНС, 2015. С. 65–70.
25. Fischhoff В. Risk Perception and Communication Unplugged: Twenty Years of Process. *Risk Analysis*. 1995. Vol. 15, No 2. P. 137–145.
 26. Вишняков Я. Д., Радаев Н. Н. Общая теория риска: учеб. пособие. 2-е изд., испр. Москва: Изд. центр «Академия», 2008. 368 с.
 27. Социальное: истоки, структурные профили, современные вызовы / под общ. ред. П. К. Гречко, Е. М. Курмелевой. Москва: РОССПЭН, 2009. 435 с.
 28. Устьянцев В. Б. Концепт риска в проблемном поле социальных наук. *Изв. Саратов. ун-та. Нов. сер. Сер. Философия. Психология. Педагогика*. 2016. Т. 16, вып. 2. С. 165–170.
 29. Бек У. Общество риска. На пути к другому модерну / пер. с нем. В. Седельника и Н. Федоровой. Москва: Прогресс-Традиция, 2000. 381 с.
 30. Социальная философия: учебник / под общ. ред. В. П. Андрущенко, Н. И. Горлача. Киев; Харьков: Издат. центр «Единорог», 2002. 736 с.
 31. Ставченко С. Кризова комунікація і ризик-комунікація у політичному процесі: спільне та особливе. *European Political and Law Discourse*. 2017. Vol. 4, Issue 4. P. 129–135.
 32. Reynolds В., Seeger М. W. Crisis and emergency risk communication as an integrative model. *Journal of Health Communication*. 2005 Jan-Feb. Vol. 10, No 1. P. 43–55.
 33. Covello V., Sandman P. M. Risk communication: Evolution and revolution. *Solutions to an environment in Peril* / Anthony Wolbarst (ed.). Baltimore: John Hopkins University Press, 2001. P. 164–178.
 34. Coombs W. T. Ongoing crisis communication: planning, managing, and responding. Fourth edition. Thousand Oaks, California: SAGE, 2015. xiii, 239 p.
 35. Seeger M. W., Sellnow T. L., Ulmer R. R. Communication, organization and crisis. *Communication Yearbook* / M. E. Roloff (ed.). Thousand Oaks, California: Sage, 1998. Vol. 21. P. 231–275.
 36. Федорів Т. Репутаційні ризики та комунікаційний менеджмент в органах державної влади. *Вісн. Нац. акад. держ. управління при Президентові України*. 2012. Вип. 4. С. 137–147.

REFERENCES

1. Beamish, T. D. (2015). Community at risk: biodefense and the collective search for security. Stanford, California: Stanford Business Books, an imprint of Stanford University Press.
2. Boiarsky, C. R. (2016). Risk communication and miscommunication: case studies in science, technology, engineering, government and community organizations. Boulder: University Press of Colorado.
3. Coombs, W. T. (2015). The value of communication during a crisis: Insights from strategic communication research. *Business Horizons*. 58 (2): 141–148.

4. Coombs, W. T. (2015). What Equivocality Teaches Us about Crisis Communication. *Journal of Contingencies and Crisis Management*. 23 (3): 125–128.
5. Coombs, T., Holladay, S. (2015). CSR as crisis risk: expanding how we conceptualize the relationship. *Corporate Communications: An International Journal*. 20 (2): 144–162.
6. Crichton, J., Candlin, C. N., Firkins, A. S. eds. (2016). Communicating risk. Houndmills Basingstoke, Hampshire; New York, NY: Palgrave Macmillan.
7. Coombs, W. T. ed. (2014). Crisis communication. Volume I. Origins of crisis communication. Los Angeles: SAGE.
8. Coombs, W. T. ed. (2014). Crisis communication. Volume II. Theory development in crisis communications. Los Angeles: SAGE.
9. Coombs, W. T. ed. (2014). Crisis communication. Volume III. Crisis communication connects with other strategic communication fields. Los Angeles: SAGE.
10. Coombs, W. T. ed. (2014). Crisis communication. Volume IV. Crisis communication evolves: digital channels, globalization, and critiques. Los Angeles: SAGE.
11. Sheehan, M., Quinn-Allan, D. eds. (2015). Crisis communication in a digital world. Port Melbourne, Australia: Cambridge University Press.
12. Haimes, Y. Y., Quarles L. R. (2015). Risk modeling, assessment, and management. Hoboken: Wiley.
13. Herrmann, J. W. (2015). Engineering decision making and risk management. Hoboken, New Jersey: Wiley.
14. Khan, S., Mishra, J. L., Lin, K. E. et al. (2017). Rethinking communication in risk interpretation and action. *Natural Hazards*. 88 (3): 1709–1726.
15. Reamer, F. G. (2015). Risk management in social work: preventing professional malpractice, liability, and disciplinary action. New York: Columbia University Press.
16. Littlefield, R. S., Sellnow, T. L. (2015). Risk and crisis communication: navigating the tensions between organizations and the public. Lanham: Lexington Books.
17. Ravarotto, L. (2016). Comunicare il rischio alimentare: dalla ricerca alle buone pratiche. Roma: Carocci editore.
18. Tang, C., Rundblad, G. (2017). When Safe Means ‘Dangerous’: A Corpus Investigation of Risk Communication in the Media. *Applied Linguistics*. 38 (5): 666–687.
19. Schwarz, A., Seeger, M. W., Auer, C. (2016). The handbook of international crisis communication research. Southern Gate, Chichester, West Sussex, UK; Malden, MA: Wiley Blackwell.
20. Kryvoshein, V. V. (2016). Venchurne proektuvannia yak haluz sotsialno-politychnoho ryzyk-menedzhmentu. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Serii: *Filosofia, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 3, 59–69 [in Ukrainian].
21. Kryvoshein, V. V. (2017). Mentalni ryzyky v strukturi prostoru vlady. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Serii: *Filosofia, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 2, 278–282 [in Ukrainian].

22. Kryvoshein, V. V. (2013). Ryzyky modernizatsii v konteksti transformatsii ukrainskoho suspilstva. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho»*. Serii: *Filosofii, filozofia prava, politolohiia, sotsiolohiia*, 3, 186–189 [in Ukrainian].
23. Fiorino, D. J. (1989). Technical and Democratic Values in Risk Analysis. *Risk Analysis*. 9 (3): 293–299.
24. Ivanov, A. V. (2015). Doverie i risk-kommunikatsiya v publicnom prostranstve: normativnoe izmerenie. *Nauka i sovremennost – 2015: sb. materialov XXXVII Mezhdunar. nauchno-prakticheskoy konf.: v 2 ch. / pod obsch. red. S. S. Chernova*. Ch. 2. Novosibirsk: Izd-vo TsRNS, 65–70 [in Russian].
25. Fischhoff, B. (1995). Risk Perception and Communication Unplugged: Twenty Years of Process. *Risk Analysis*. 15 (2): 137–145.
26. Vishnyakov, Ya.D., Radaev, H. H. (2008). Obschaya teoriya riska: ucheb. posobie. 2-e izd., ispr. Moskva: Izd. tsentr «Akademiya» [in Russian].
27. Sotsialnoe: istoki, strukturnyie profili, sovremennyye vyizovy / pod obsch. red. P. K. Grechko, E. M. Kurmelevoy (2009). Moskva: ROSSPEN [in Russian].
28. Ustyantsev, V. B. (2016). Kontsept riska v problemnom pole sotsialnyih nauk. *Izv. Sarat. un-ta. Nov. ser. Ser. Filosofiya. Psihologiya. Pedagogika*, 16 (2), 165–170 [in Russian].
29. Bek, U. Obschestvo riska. Na puti k drugomu modernu / Per. s nem. V. Sedelnika i N. Fedorovoy. Moskva: Progress-Traditsiya [in Russian].
30. Sotsialnaya filosofiya: uchebnik / Pod obschey redaktsiei Andruschenko V. P., Gorlacha N. I. (2002). Kiev – Harkov: Izdatelskiy tsentr «Edinorog» [in Russian].
31. Stavchenko, S. (2017). Kryzova komunikatsiia i ryzyk-komunikatsiia u politychnomu protsesi: spilne ta osoblyve. *European Political and Law Discourse*. 4 (4): 129–135 [in Ukrainian].
32. Reynolds, B., Seeger, M. W. (2005). Crisis and emergency risk communication as an integrative model. *Journal of Health Communication*. 10 (1): 43–55.
33. Covello, V., Sandman, P. M. (2001). Risk communication: Evolution and revolution in *Solutions to an environment in Peril* / Anthony Wolbarst (ed.). Baltimore: John Hopkins University Press, 164–178.
34. Coombs, W. T. (2015). Ongoing crisis communication: planning, managing, and responding. Fourth edition. Thousand Oaks, California: SAGE.
35. Seeger, M. W., Sellnow, T. L., Ulmer, R. R. (1998). Communication, organization and crisis in *Communication Yearbook* / M. E. Roloff (ed.). Thousand Oaks, California: Sage, 21: 231–275.
36. Fedoriv, T. (2012). Reputatsiini ryzyky ta komunikatsiinyi menedzhment v orhanakh derzhavnoi vlady. *Visnyk Natsionalnoi akademii derzhavnoho upravlinnia pry Prezidentovi Ukrainy*, 4, 137–147 [in Ukrainian].

РИСК-КОММУНИКАЦИЯ В ПРОБЛЕМНОМ ПОЛЕ СОЦИАЛЬНЫХ НАУК

Кривошеин В. В.

На основе раскрытия содержания нормативного, инструментального (технократического) и реалистического (социолого-культурологического) подходов определено, что риск-коммуникация отражает определенный набор связей, отношений и действий, возникающих в обществе при восприятии риска, оценки его людьми и необходимости действовать с целью минимизации риска или уменьшения до приемлемого уровня негативных последствий его влияния. Проведена демаркация риск-коммуникации с информированием о рисках, коммуникативными рисками, кризисной коммуникацией. Показано, что риск-коммуникация направлена на то, чтобы убедить общественность воздержаться от рискованного поведения или выбрать менее рискованный вариант действий.

Ключевые слова: *риск-коммуникация, подходы к риск-коммуникации, информирование о рисках, коммуникативные риски, рискогенные факторы, кризисная коммуникация.*

RISK COMMUNICATION IN THE PROBLEM FIELD OF SOCIAL SCIENCES

Kryvoshein V. V.

The content of the main approaches to risk communication is disclosed. In particular, according to the normative approach of risk communication is based on some of the significant ethical criteria and values, focused on ensuring the fundamental rights of civil society, build confidence and consensus. Instrumental (technocratic) approach focuses on the definition of risk communication as a kind of technology that can apply individual, group or organization to obtain advantages in achieving certain goals. Realistic (sociological and culturological) approach considers risk communication as a means of improving the quality of knowledge that is available when making decisions under uncertainty. It is emphasized that realistic imperative may be associated with pragmatic reasons, but it is aimed to achieve this result, which is consistent with common interests and values. Based on the disclosure of the content of these approaches, it is determined that risk communication reflects a certain set of contacts, relationships and actions that arise in society when perceiving risk, assessing it by people, and the need to act to minimize the risk or reduce to an acceptable level the negative consequences of its impact.

Determined that risk communication is aimed at addressing the following main objectives: to make the message as accessible to all addressees could understand their meaning; provide an environment for discussion of risk issues involving all stakeholders in the democratic process aimed at resolving conflicts; create conditions in order to convince the message recipients to change their attitude to a particular type of risk. Successful risk

communication depends on how the threat was identified for the implementation of communication activities. For this it is necessary to take the following steps: identification of possible collision situations; definition of situations that may trigger conflicts; determining the critical level of perception; determining the ability of information that serves an incentive for certain actions; determining the level of the motivational power of information provided; determining the level of conflict information provided; determining the level of psychological barriers of perception; determination of the ability to hear and understand information; determining the level of preparedness of criticism and black / gray PR; determining readiness to use methods of "pattern disruption"; determining the ability of media to modify and provoke opposing units; determination of a threat of lack of time mode; determining the level of professionalism and training of performers communicative action; determine the feasibility of using adequate methods, techniques, technologies.

Demarcation of risk communication with information on risks, communicative risks, crisis communication was carried out. It is shown that risk communication is a purposeful process of exchanging different types of risk between the parties concerned. However this exchange is not one-sided and interactive process based on the existence and performance feedback, ensuring the mutual exchange of information. Proved that risk communication differs from communicative risks that are generated reality of risks intersection varied (permanent and temporary) factors of risks. In contrast, crisis communication, risk communication is establishing a dialogue between those at risk and those who are able to control or reduce their risk level associated with the determination of risk and is intended to convince the public to refrain from risky behavior. It was determined that the combined risk communication objective («threat») and subjective («outrage») elements.

Keywords: *risk communication, approaches to risk communication, information about risks, communicative risks, risk factors, crisis communication.*

